

CORESPONDENȚE MUZICALE ÎNTRE DOI BĂNĂȚENI DE FRUNTE. NICOLAE FIRU ȘI SABIN DRĂGOI ¹

Preot conf. dr. habil. Mihai Brie

MUSICAL CORRESPONDENCE BETWEEN TWO LEADING FIGURES OF BANAT. NICOLAE FIRU AND SABIN DRĂGOI

Abstract: Oradea, an old Dacian settlement, carrying the ruins of Roman castrums over the ages, complying with the dress and ancestral valor of our forefathers, despite the many hindrances, shall become the most important cultural musical center in the Țara Crișurilor. Starting with the 20th century, Hilaria's activity would significantly increase along with the arrival of the teacher Nicolae Firu as conductor of the band. For 40 years (1900–1940), Hilaria and Nicolae Firu shall reach the highest peaks of glory within the cultural landscape of Crișana, but also of Transylvania, Banat or Bucharest, militating, by means of a deep cultural musical solidarity, for the strengthening of the unity between Romanians on both sides of the Carpathians

Keywords: musical, correspondence, teacher, cultural, solidarity

Oradea, veche așezare dacică, purtând peste veacuri ruinele castrelor romane, respectând portul și dârzenia străbună a strămoșilor în pofida multor opreliști, va deveni cel mai important centru cultural muzical al Țării Crișurilor. Odată cu începutul secolului XX activitatea Hilariei se va intensifica simțitor cu venirea dascălului Nicolae Firu la pupitrul dirijoral al formației. Timp de 40 de ani (1900–1940), Hilaria și Nicolae Firu vor cunoaște cele mai înalte culmi ale gloriei în peisajul culturii Crișanei dar și al Transilvaniei, Banatului or Bucureștiului, militând printr-o profundă solidaritate cultural muzicală la închegarea unității românilor de dincoace și de dincolo de Carpați.

În istoria culturală a colectivității umane întâlnim evenimente care depășesc cadrul geografic al provinciei respective. Hilaria, prin cel mai longeviv și

¹ Viorel Cosma – *Muzicieni din România. Lexicon*, vol. II, Ed. Muzicală, București, 1999, pag. 237.

reprezentativ dirijor al ei (Nicolae Firu) depășesc perimetrul local orientându-se spre cel cultural național, printr-o activitate concretizată într-un repertoriu coral nemaibordat până atunci. Se pune accentul pe conținutul patriotic-religios-cultural al programelor de concert. Toată activitatea corului și dirijorului în cauză vor purta amprenta indubitabilă a Bisericii și Neamului românească. Istoriografia locală a fost preocupată mereu de consemnarea eficacității fenomenului cultural național concretizat în activitatea muzicală a dirijorului și formației din urbea de pe Crișul Repede din prima jumătate a secolului trecut.

Corul tinereții bihorene a avut din 1900 în N. Firu, dirijorul permanent, atât până la Unirea din 1918, cât și în întreaga perioadă interbelică. Printr-o consecvență demnă de invidiat în aria istoriei culturii românilor bihoreni, Nicolae Firu s-a înscris în perimetrul unui interes științific longeviv, caracterizându-l stăruința în ideea menținerii în orașul de pe Crișul Repede a unei formații corale (Hilaria), reprezentativă în muzica și cultura românească din această parte a țării. Abordează un repertoriu foarte vast de lucrări muzicale (arii, duete, probe instrumentale), din galeria marilor figuri ale genului vocal-simfonic de la: Verdi, Mozart, Liszt, Flechtenmacher, Chopin, Grieg, Vorobchievici, Wachmann, Wagner etc., la reprezentanți de marcă ai creației corale autohtone: C. Porumbescu, G. Dima, Ion Vidu, T. Brediceanu, E. Monția, I. Mureșanu T. Flondor, T. Lugojan, Timotei Popovici, Augustin Bena, D. G. Kiriac, G. Musicescu, S. Drăgoi și alții.²

Între anii 1930–1937, între Nicolae Firu și Sabin Drăgoi se va desfășura cea mai amplă corespondență între doi slujitori ai muzicii corale, religioase și laice din vestul României reîntregite la 1 decembrie 1918. Colaborarea fructuoasă dintre ei, în plină perioadă interbelică, se reflectă în cele aproximativ 22 de scrisori existente și astăzi la Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale. Pe cele mai semnificative le vom însera în paginile acestei lucrări, ca o dovadă incontestabilă a colaborării lor. Conținutul întregii corespondențe face referire la informații de specialitate, la evenimente culturale locale și naționale, ajungând chiar la unele destăinuri familiare, ca dovadă a unei prietenii sincere fără bariere. Cele mai elocvente momente din activitatea celor doi le vom detalia pe parcursul acestei lucrări.

Majoritatea afișelor de concert ale Hilariei sub bagheta lui Nicolae Firu din perioada în cauză și nu numai conțin creații muzicale religioase clasice ori de sorginte folclorică sub semnătura lui Sabin Drăgoi. Printre cele mai însemnate creații ale sale se numără: „Prohodul“, în colaborare cu Nicolae Firu de care ne vom ocupa mai detaliat într-un subcapitol al acestei lucrări, „Bănățeana“, „Năpasta“, „Divertismentul“, „Trandafir de pe răzoare“ etc.

Sabin Drăgoi, pe lângă calitatea de profesor și director la Conservatorul din Timișoara a fost președinte al Societății corale „Doina“ și dirijor al celui mai prestigios cor timișorean, corul „Banatul“. Pe data de 1 ianuarie 1931 corul

² Viorel Faur – *Viața muzicală a bihorului între anii 1849–1915*, în vol. Hilaria, Oradea, 1975, pag. 70–237.

„Banatul“ sub bagheta dirijorală a lui Sabin Drăgăi concertează la Oradea. Primirea călduroasă a fost remarcată de presa orădeană ca o „entuziastă manifestare în capitala Bihorului“. Același cotidian continuă: „Oradea a trăit clipe de însuflețire românească cum n-am mai văzut decât pe vremuri când se mai abăteau și pe aici o trupă românească sub auspiciile vechii societăți de teatru. Toată lumea a primit cu bucurie vestea că maestrul Drăgoi va veni la noi cu renumitul său cor „Banatul“. O mulțime de admiratori s-a grăbit să-l întâmpine la gară cu flori și bun sosit după vechea datină bihoreană.“

Schimbul de scrisori între Oradea și Timișoara între reuniunea de cântări „Hilaria“ și societatea muzicală „Doina“ s-a intensificat din zi în zi prin prietenia celor doi protagoniști. Concertul organizat de „Hilaria“ la 11 februarie 1933 îi va fi dedicat compozitorului Sabin Drăgoi, unde doina românească va fi ca la ea acasă în interpretarea corului orădean. La concert au participat majoritatea suflării românești orădene dornice de a asculta muzică selectă. Fastul concertului la ridicat maestrul Sabin Drăgoi autor al operei „Năpasta“. Prestigiosul concert în cadrul căruia însuși maestrul și-a executat o parte a lucrărilor la pian a fost anunțat încă de pe 4 februarie 1933.⁵ Concertul a avut loc în sala mare a halei comerciale în interpretarea „Hilariei“ și cu concursul compozitorului bănățean a soliștilor: Paula Marian, Aurel Tripon și Eugen Ciontea, sub bagheta dirijorală a lui N. Firu⁶. Dintre piesele mai reprezentative amintim:

- Pe-al nostru steag – C. Porumbescu;
- Răsunetul Ardealului – I. Vidu;
- La fântână – A. Bena;
- De trei zile – S. Drăgoi;
- Trandafir de pe răzoare – S. Drăgoi;
- Bănățeană – S. Drăgoi;
- Marșul lui Iancu – T. Popovici, etc.

Concertul a fost un eveniment artistic pregătit cu tot profesionalismul și conștiinciozitatea de către componenții corului „Hilaria“.⁷ Întreaga încărcătură a momentului a fost consemnată într-o scrisoare a dirijorului bănățean către cel bihorean⁸.

³ *Gazeta de Vest* din 28 ianuarie 1931, pag. 3.

⁴ Vezi *Gazeta de Vest* din 8 februarie 1933.

⁵ Vezi *Universul* din 4 februarie 1933.

⁶ Vezi *Legea Românească*, Episcopia Oradiei, nr. 2 din 1933.

⁷ Vezi *Gazeta de Vest* din 14 februarie 1933, și Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 121.

⁸ Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 116–117.

Timișoara la 12 decembrie 1230
Iubite Domnule Firu

Sunt fericit că în scârșit pot să-ți trimit „Motto“-ul și armonizările ce mi le-ai încredințat, rugându-te să mă scuzi pentru întârziere, doar știi că la așa lucru trebuie așteptat și după o dispoziție specială le-am aranjat cât se poate de ușor.

Noi ne pregătim pentru Oradea. Rămâne deci fix 1 februarie 1931, căci la 14 februarie avem aici concertul.

Dorindu-Vă spor la muncă și toate cele bune

Sabin V. Drăgoi⁹

Timișoara, la 9 martie 1931

Iubite D-le Firu

Am primit cinci exemplare din prohodul corectat și-ți mulțumesc. Acum sunt liniștit și știu că cine le va cânta o să aibă plăcere.

Acum te întreb și Te rog un lucru. Fratele meu Ioachim din comuna Săliște jud. Arad, ar voi să devină cantorul oficial al comunei – care umblă cu o contribuție de pământ în folosință – știe tot ce face un cantor, dat fiind că tatăl nostru a fost un cantor vestit timp de 60 de ani, după moda Eparhiei Arad, adecă ca și la Oradea. Nefiind în Eparhia Arad curs de cantor, ar dori să dea examen particular la D-voastră. Valabilitatea diplomei la Eparhia Arad o aranjez eu pe urmă cu Episcopul Grigorie numai dacă la D-voastră se aprobă. În caz că da, când și ce formalități să cer. Vă rog să mă scuzați de această molestare, dar frate meu este sărac și cu patru copii și numai pentru serviciile gratuite ale tatălui nostru timp de 60 de ani merită să-i venim în ajutor.

Așteptând răspunsul D-voastră, Vă salut cu cele mai nobile sentimente.

Al D-voastră
Sabin V. Drăgoi¹⁰

⁹ Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 96

¹⁰ Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 99

Timișoara, 8 aprilie 1931

Mult stimate și iubite D-le Firu

Alăturat trimit cele două cântări transformate pentru cor mixt. După ce le-ați descris Vă rog a mi-le înapoia partiturile D-voastră. Vi le trimit de abia după vacanță, după ce vom fi decopiat pe unele.

Totodată Vă trimit și cererea cu anexele pentru admiterea fratelui meu la examen. Cred că referată de D-voastră personal Preasfințitului nu va întâmpina dificultăți. Frate meu va veni după vacanță la Oradea și va sta până la examen. I-am scris să învețe de toate ca să nu mă facă de rușine. Notele le cunoaște puțin, o să mai învețe, în violină e meșter, corul îl conduce de vreo 20 de ani, iar într-o lună poate să învețe foarte mult pentru a completa cunoștințele ce-i mai lipsesc. Vă rog să mă informați după sărbători de rezultat precum și de efectul Prohodului. Alăturat trimit chitanța provizorie de la firma Moravetz pentru cele 15 exemplare depuse în comision.

Mulțumindu-Vă de bunăvoință și dorindu-Vă sărbători fericite sunt al D-voastră devotat

Sabin V. Drăgoi¹¹

Societate Muzicală „Doina“

Timișoara

Timișoara, 14 august 1933

Dragă Nicolae

Să nu crezi că te-am uitat, dar n-am comoditatea deplină pentru a lucra. Atunci marți seara nu am putut veni la voi cu Băteală, că mi-a plecat copilul la băi. Îți trimit tot ce mi-ai cerut: Cheruvic, Glas 8 și răspunsuri scurte. La copierea Cheruvicului scrie bine notele una sub alta după lungimea lor exactă ca să observi bine mersul diferit al vocilor. Este o copie făcută de un analfabet – precum vezi – și nu e scrisul meu. „Ca pe Împăratul“ aplică tu cuvintele și prozodia pe aceeași melodie până unde crezi de bine. Dintre răspunsurile scurte cele numerotate cu roșu sunt mai grele și se aplică împreună. Cele numerotate cu albastru sunt mai ușoare și se leagă iar bine.

¹¹ Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 100

După ce le-ai descris mi le trimite îndărăt. Dacă vezi pe domnul consilier Doboș spune-i sănătate și respectuoase salutări. În octombrie când merg la Cluj, mă opresc la voi să fac o inspecție. Până atunci te salut cu tot dragul

Al tău Sabin V. Drăgoi¹²

Seliște, 11 aprilie 1933

Dragă Nicolaie

Sunt de o săptămână la frate meu acasă, unde mă recreez în leagănul copilăriei mele. Toată ziua scriu la note și cânt la vioară. Seara ajut lui Ioachim la instrucția corului care va inaugura de Paști Liturghia mea populară pentru cor de bărbați.

Te rog comunică-mi pe cât se poate de repede când trebuie să plece Ioachim la examenul de capacitate la Oradea, ce trebuie să ducă, ce să pregătească, ce taxe sunt de plătit etc., etc.

Mulțumindu-ți urăsc Paști vesele și succes la Prohodul din Vinerea Mare ca de regulă. Eu am concert mare la Sibiu în 5 mai cu program exclusiv Drăgoi.

Al tău cu drag
Sabin V. Drăgoi¹³

Concluzionăm că această prodigioasă corespondență selectivă menționată de noi în paginile prezentei cercetări academice va constitui un punct modest de referință al relațiilor religioase, muzicale și interculturale dintre Banat și Crișana de-a lungul vremilor, iar cele două personalități elogiaste vor constitui modele pentru generațiile de mâine cu preocupări privind trecutul muzical religios din Vestul României.

¹² Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 140

¹³ Direcția Județeană Bihor, Arhivele Naționale, Dosar Nicolae Firu și Hilaria, f. 127